

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI TARBIYALANUVCHISI UCHUN INTERFAOL MUHITNI YARATISH

D.A.Babalova

International School Of Finance Technology and Science
Big Teacher

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10696777>

Annotatsiya: Hozirda maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'lim-tarbiya jarayoni sifati va samaradorligini oshirishda ta'limning zamonaviy usullaridan foydalanish jiddiy ahamiyatga ega. Buni amalga oshirish uchun esa, avvalo, pedagog-tarbiyachilarning o'zlari ilg'or pedagogik va axborotkommunikatsiya texnologiyalarini puxta o'zlashtirgan bo'lishlari kerakligi bayon qilingan.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, pedagogika, ta'lim samaradorligi, ta'lim jarayoni ta'lim metodlari.

Respublikamizda o'sib borayotgan avlodni sog'lom va har tomonlama yetuk voyaga yetkazish, ta'lim-tarbiya jarayoniga samarali ta'lim va tarbiya shakllari hamda usullarini joriy etishga qaratilgan maktabgacha ta'limning samarali tizimini tashkil etish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi. Shu bilan birga, olib borilgan tahlil, bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrovini ta'minlash, maktabgacha ta'lim tashkilotlarini zamonaviy o'quv-metodik materiallar, badiiy adabiyotlar bilan to'ldirish, sohaga malakali pedagog va tor mutaxassislar, boshqaruv kadrlarni jalb qilish masalalarini hal qilish zarurligini ko'rsatmoqda.

Interfaol metodlardan foydalanish noan'anaviy darslarni tashkil etishda interfaol metodlar muhim bo'g'in hisoblanadi. Ular tarbiyachi va tarbiyalanuvchiningning o'zaro faol munosabatlarida tashkil etiladigan mashg'ulot turidir. Bunda tarbiyachi va bola o'zaro hamkorlikda ishlaydi. Fikrlar to'qnashuvi yuzaga keladi. Bolaning erkin fikrlash jarayoni yangi pog'onaga ko'tariladi. Tarbiyachi shu tarzda bolalarni faollashtiradi.

Interfaol metodlarni qo'llashda yangilikka intilish kerak. Bunda ko'rgazmali vositalarning sifatligi talab etiladi.

Interfaol metodlardan foydalanish orqali dars saviyasi yaxshilanadi, o'zlashtirishda qiynalayotgan bolalar faollashadi, dunyoqarashi va tafakkuri boyib boradi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning turlari va yo'nalishlari ko'p bo'lib, ulardan maktabgacha ta'lim tashkilotlarda ko'proq bola shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim, didaktik o'yinlar, interfaol mashg'ulotlar, muammoli vaziyatlar yaratish, loyihalash metodi kabilar qo'llaniladi. Shu jumladan, maktabgacha ta'lim tashkilotida pedagogik kengashlar va boshqa tadbirlarni tashkil qilish va o'tkazishga zamonaviy yondashuvlardan biri sifatida belgilangan maqsad va vazifalarga mos keladigan ilg'or pedagogik texnologiyalar, interfaol usullardan foydalanish ham muhim o'rin tutadi.

Bulardan aqliy hujum va klaster (tarmoqlash) metodlari turli mavzularda ko'proq ishlatilib, turlicha talqin etiladi. Masalan, klaster usulining turli mavzularga moslashtirilgan holda qo'llanish shakllari klaster-chambarak, klaster-oval, klaster-yulduzcha, klaster-uzum shodasi va shu kabilardan iborat. Klaster — bu interfaol usul hisoblanib, pedagogik-didaktik srategiyaning muayyan shaklidan iborat. U tarbiyalanuvchilarda fikrlash qobiliyatini kengaytirishga yordam beradi. Unda aniq bir ob'ekt tanlanib ob'ektning turli qirralari ochib beriladi va albatta tarbiyalanuvchilarda psixik protsesslarning rivojlanishiga yordam beradi. Bunda bolalarning ko'rishi, sezgisi, xayol tezligi, nutqi va albatta tafakkuri rivojlanadi. Bolalar

xayol kilishga, o'ylashga, tasavvur kilishga, eng asosiysi esa, (xatomi, to'g'rimi) fikrlashga harakat qiladilar. Bunday mashg'ulotlarda ishtirokchi tarbiyachilarni kichik guruhlarga ajratiladi yoki yakka tartibda topshiriqlar beriladi.

Berilgan topshiriq-mavzulari yoki muammolarning yechimlarini topish uchun ularni mashg'ulot rahbari bilan hamkorlikda pedagogik va psixologik nuqtai nazarlardan tahlil etib, xulosalar umumlashtiriladi. Shunday usullardan maktabgacha ta'lim muassasasida bolalar bilan o'tkaziladigan mashg'ulotlarda qo'llash, tarbiyachilar bunday mashg'ulotlarni har turli qiziqarli shakllarda tashkil qilishlari mumkin. Shunday mashg'ulotlardan biri multfilmlar mavzusidagi mashg'ulotlarda qo'llaniladigan klaster usuli - multklaster bo'lib, bunday o'yin shaklidagi mashg'ulotning maqsadi bolalarni xayolan tasavvur qilishga, topqirlikka, nutqi ravon bo'lishiga, so'zlarni topib gapirishga, gap tuzishga o'rgatishdir. Bu interfaol o'yinda bolalarga multfilm qaxramonlari tasvirlangan klaster namoyish etiladi va ularga oddiy savollar shaklida ifodalangan topshiriqlar beriladi. Bunda ularni ijodiy fikrlashga yunaltiriladi.

Interfaol usullarda qo'llaniladigan yondashuvlardan yana biri Venn diagrammasi bo'lib, undan asosan ikki yoki undan ko'p tushunchalarni o'zaro qiyoslash, o'zaro tahlil qilish, ayrim jihatlarini aniqlash va xulosalar chiqarish maqsadlarida foydalaniladi. Maktabgacha ta'lim muassasasida ushbu usuldan tarbiyalanuvchilar uchun boshqotirma-o'yin shaklida ko'proq foydalaniladi. Bu o'yinda tarbiyalanuvchilarning tarbiyachi bergan yo'nalishga muvofiq berilgan mavzu bo'yicha mustaqil fikrlashlari tashkil qilinadi. Bolalar bir-biriga o'xshash predmet va hayvon, tabiat hodisalarining o'xshash taraflarini va asosiy farqlarini topadilar, ularning asosiy belgi va farqlarini o'yin orqali bilib oladilar, ularda mavzuning umumiy mohiyatini o'zlashtirish ko'nikmalari hosil qilinadi. Ushbu o'yin birbirini kesib o'tuvchi ikkita yoki bir nechta doiralar chizilib, ularning har biri bitta tushuncha uchun ajratiladi va boshqa doira bilan kesishgan (birbirining ichiga kirgan) qismida tegishli tushunchalarning o'xshash yoki farqli hamda boshqa aniqlanayotgan jihatlarini yozish shaklida olib boriladi.

References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Qarori. PQ-4312 08.05.2019
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi "2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" gi PF-60-sonli Farmoni. <https://lex.uz/uz/docs/-5841063>
3. Olimov Q.T., Mavlonov N.Sh. O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimini pedagog kadrlar bilan ta'minlash va ularning kompetentsiyasini oshirish jarayonining rivojlanish tendensiyasi va istiqbollari. /- B. 21-23
4. Mavlonov N.Sh. Malaka oshirish jarayonida tinglovchilarning axborot texnologiyalarini o'zlashtirishda mustaqil qobiliyatlarini rivojlantirish. // Maktabgacha ta'limda davlat va nodavlat sektorini rivojlantirish: yangi shakllari va ta'lim mazmuni (Xalqaro ilmiy amaliy konferensiya) 2020-yil 13-may – B. 209-210.